

Зворотний бік "нейтральності". Російська війна в Україні й амбівалентна позиція країн Глобального Півдня

Микола Рябчук,
кандидат політичних наук,
Інститут політичних і
етнонаціональних
досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН
України

Mykola Riabchuk,
Candidate of Political Sciences,
Kuras Institute of Political
and Ethnic Studies
of the NAS of Ukraine

ORCID: 0000-0002-7284-4486
riabchuk@gmail.com

Анотація. Неспровокована російська агресія проти України, яка у 2022 році переросла у повномасштабну війну, викликала широкий осуд у всьому світі, але практичні заходи проти держави-агресорки на національному рівні виявилися суттєво різними. Основна лінія розмежування пролягла між заможними ліберально-демократичними державами так званого "першого світу" і здебільшого менш розвиненими та переважно авторитарними країнами Глобального Півдня. Тоді як перші запровадили широкий спектр санкцій проти російських посадових і юридичних осіб та надали значну військову й економічну підтримку Україні, другі у більшості випадків

утрималися від будь-яких кроків, що могли б зашкодити їхньому звичному бізнесу із Москвою. В цій статті проаналізовано аргументи, які виправдовують (чи, навпаки, розвінчують) буцімто "нейтральну" позицію Глобального Півдня щодо російсько-української війни, і з'ясовано можливості впливу на цю позицію в бік ширшої підтримки України та захисту нормативних принципів міжнародного права, порушених путінською державою. Аналіз складається з трьох етапів. Спочатку у статті проаналізовано результати голосувань в ООН з приводу кількох резолюцій, що стосувалися російської війни в Україні, і визначено фактори, які, найімовірніше, вплинули на позитивне / негативне голосування країн Глобального Півдня. Далі, для перевірки зроблених спостережень та інтерпретаційних припущень використано контент-аналіз первинних і вторинних джерел та критичний аналіз їхнього дискурсу, щоб з'ясувати, якою мірою декларовані поведінкові мотиви політиків Глобального Півдня збігаються з їхніми реальними діями та корелюють із наслідками тих дій. І, на завершення, стаття обґрунтовує бажані й можливі стратегії впливу на переважно байдужу чи політично амбівалентну позицію країн Глобального Півдня для зміни її в корисніший для України бік.

Ключові слова: російська війна в Україні, Глобальний Південь, колоніальна травма, "вотебаутизм", інтереси і цінності.

The Other Side of "Neutrality". Russian War in Ukraine and Ambiguous Stance of the Global South Countries

Abstract. The unprovoked Russian aggression against Ukraine that precipitated in 2022 into all-out war, evoked a broad condemnation all over the world but the practical

measures against the aggressor state varied remarkably at the national level. The major dividing line transpired between the wealthy liberal democratic states of the so called "first world" and less advanced (and mostly authoritarian) countries of the Global South. While the former group introduced a broad range of sanctions against Russian officials and legal entities and provided substantial military and economic support for Ukraine, the latter typically refrained from any serious moves that may impede their "business as usual" with Moscow. The current article weighs up the arguments that justify (or rebuke) the allegedly "neutral" position of the Global South in regard of the Russian-Ukrainian war, and explores how, if at all, this position can be changed toward a broader support of Ukraine and defense of the normative principles of the international law violated by Putin's rogue state. The analysis proceeds in three steps. First, I examine available data of the UNGA vote on several resolutions regarding Russian war in Ukraine to determine the factors that most likely influenced the positive/negative vote of the Global South countries. To further develop my preliminary observations, I employ the content and critical discourse analyses to discover to what degree different factors are recognized by international experts and politicians, how they are interpreted, and which arguments are used to justify (or rebuke) the allegedly 'neutral' position of the Global South in regard of the war. In a way of conclusion, I mull on how, if at all, the generally indifferent/ambiguous position of the Global South nations can be changed toward a broader support of Ukraine and defense of the international law violated by a rogue state.

Key words: Russian war in Ukraine, Global South, colonial trauma, interests versus values, whataboutism.

Постановка проблеми. Звертаючись до народу у першу річницю повномасштабного російського вторгнення, президент Володимир Зеленський афористично окреслив глобальне значення героїчного українського опору: "Україна здивувала світ. Україна надихнула світ. Україна об'єднала світ" [Зеленський, 2023]. Незаперечною в цих словах, на жаль, виявилася лише перша частина: українці справді *здивували* світ, який не очікував від них такого відчайдушного спротиву, такого рівня національної єдності і громадянської мобілізації. З другою частиною президентових слів справа виявилася складнішою. Україна *надихнула* лиш невелику – більш схильну до емпатії і відкритішу до інформації – частину світу. Ї *об'єднала* вона теж лише невелику його частину, головним чином – Глобальну Північ, так званий "золотий мільярд" – кілька десятків заможніших і демократичніших держав "першого світу".

Хоч якою бажаною і сподіваною була солідарність народів усього світу зі справедливою боротьбою країни, що чинить опір зовнішньому агресорові, вона так належною мірою й не матеріалізувалася. Жодна резолюція на підтримку України в ООН не збрала більше 140–143 голосів (від 193 членів). І хоча проти цих резолюцій зазвичай голосує лише п'ять-сім лояльних до Росії держав, щонайменше півсотні інших держав або взагалі не бере участі в цих голосуваннях, або ж утримується від виявлення однозначної позиції [*Eleventh emergency special session ...*, 2022]. У багатьох випадках голоси на Генеральній Асамблеї ООН діляться майже навпіл: від 90 до 100 країн голосує за проукраїнські резолюції і приблизно стільки ж – утримується або не голосує зовсім.

Причини цієї байдужості чи, дипломатично кажучи, стриманості заслуговують докладного вивчення не лише з суто академічного інтересу, а й із практичних потреб національної, зокрема безпекової політики. Для успішного протистояння Росії Україна повинна постійно шукати нових союзників на міжнародній арені, не втрачаючи при тому старих. Не можна очікувати від інших розуміння і співчуття до власних проблем, не виявляючи при тому до них такого самого розуміння і співчуття. Критично важливим, отже, є з'ясування всіх чинників, що обумовлюють ставлення різних країн до війни в Україні і впливають на їхні практичні дії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українська міжнародна політика була традиційно євроцентричною, зорієнтованою на Європейський Союз та США (а також, тривалий час, на Росію). Інші країни посідали у ній дуже мало місця, і навіть після 2014 р. – після загарбання Росією Криму та інтервенції на Донбасі – ситуація не надто змінилася, хоча потреба міжнародної солідарності з Україною та підтримки антиросійських санкцій уже чітко вималювалася на порядку денному. По-справжньому проблему було усвідомлено допіру після повномасштабного російського вторгнення, коли з'ясувалося, що допомоги й підтримки Заходу, за всієї її важливості, недостатньо, – Україна повинна шукати союзників також в інших частинах світу. Саме тоді з'явилася нарешті низка аналітичних текстів зі спробами "зрозуміти Глобальний Південь" [Гарань, 2024; Борділовська, 2024], з'ясувати його можливий вплив "на впровадження української формули миру" [Пучко, 2024]; оцінити "перспективи розвитку відносин України з державами Глобального Півдня" [Грачевська, 2024]; проаналізувати "фактори пасивності цих держав щодо запровадження антиросійських санкцій" [Юрчак, 2024; Сорокін, 2023]; і, врешті, відповісти на вкрай незручне питання – "чому Україна не має успіху в боротьбі за підтримку Глобального Півдня?" [Марциновський, 2023].

Українські дослідники в основному погоджуються, що Україна великою мірою сама завинила в байдужості (чи недостатній емпатії) Глобального Півдня, бо ж, і зі свого боку, ніколи не виявляла помітного інтересу до регіону і не вела проактивної політики в цьому напрямі. А все ж головну проблему вони вбачають у переважанні практичних, насамперед економічних та безпекових інтересів цих країн над нормативними принципами і готовністю дієво ті принципи боронити. Багато хто вказує також на вплив російської пропаганди, яка вміло експлуатує старі прорадянські та сучасні антизахідні настрої Глобального Півдня, певним чином "полегшуючи" тамтешнім політикам нелегкий, із морального погляду, вибір між задекларованими цінностями та партикулярними інтересами саме на користь інтересів.

Зарубіжні дослідники доходять приблизно тих самих висновків щодо причин дистанціювання країн Глобального Півдня стосовно війни в Україні, хоча визначають їхню вагомість по-різному. Так, Кріс Олден [Alden, 2023], проаналізувавши різні аргументи, висунуті лідерами країн Африки, Азії,

Близького Сходу і Латинської Америки на користь їхнього невтручання в російсько-український конфлікт (проксиконфлікт між Росією й Заходом, з їхнього погляду), виокремлює три мотиви: "Перший – роздратування лицемірством Заходу щодо порушень суверенітету різними країнами, другий – нехтування економічними та іншими проблемами Глобального Півдня, загостреними війною, і третій – побоювання ескалації російської „спецоперації” до межі ядерної війни із Заходом”.

Алесія Амігіні та Алісія Гарсія-Ереро [Amighini & García-Herrero, 2023] у статті "Що насправді впливає на голосування в ООН стосовно України?" стверджують, що головними детермінантами поведінки більшості держав на голосуваннях в ООН, коли йдеться про інтереси Китаю, Росії чи США, є рівень двосторонньої торгівлі з ними та/або отримуваної від них допомоги. Цікавою була спроба двох дослідників із Марбурзького та Західносхіднейського університетів застосувати регресійний аналіз, щоб перевірити можливу кореляцію між поведінкою членів ООН під час голосування та "різними економічними, військовими, політичними, географічними й історичними факторами", які можуть впливати на їхню поведінку на користь Росії. З'ясувалося, що ймовірність такого голосування "значно вища в країнах, які мають угоди про оборонну співпрацю з Росією, мають довшу історію лівих урядів, є основними одержувачами російської допомоги, мають політичну схожість з Росією і не мають історії війни з Радянським Союзом" [Farzanegan & Gholipour, 2023]. Втім, легко помітити, що всі ці чинники на практиці тісно між собою пов'язані, а отже, й евристична вартість зробленого регресійного аналізу порівняно невелика. Адже зрозуміло, що саме ліві уряди зазвичай отримували допомогу від ССРСР, мали з ним військову співпрацю, були політично подібними і, звісно, з ними не воювали. Росія позиціонує себе як продовження ССРСР, реалізує там подібну політику й використовує подібну антизахідну, облудно "антиколоніальну" риторику, завдяки чому саме так і сприймається на Глобальному Півдні – як антизахідна, "антиімперіалістична" іпостась колишнього ССРСР.

Безумовно, всі перелічені чинники й аргументи заслуговують на увагу, проте починати аналіз напевно варто від найпідставовіших цінностей і потреб – від підніжжя "піраміди Маслоу", а тоді вже дивитись, як вони співвідносяться з тими чи тими ідеологічними спонукками й риторичними виправданнями.

Мета дослідження полягає, отже, в тому, щоб: а) критично проаналізувати наявну літературу, яка витлумачує поведінку країн Глобального Півдня стосовно війни в Україні, й обґрунтовано визначити найважливіші причини саме такої поведінки; б) дослідити риторичні стратегії, які обґрунтовують / містифікують саме таку (сутнісно аморальну) поведінку, й запропонувати деконструкцію тих стратегій як один із можливих засобів впливу на поведінку політичних акторів.

Виклад основного матеріалу. Попри всі зусилля українських політиків зобразити війну України з Росією у мілленарних термінах – як боротьбу добра

з абсолютним злом ("життя проти смерті", "світло проти темряви", за словами українського президента) [Shuster, 2022] – і представити таким чином спротив Росії як спільну для всіх народів справу [Pérez-Peña et al, 2023], – принаймні четвертина членів ООН, включно з двома найбільшими – Китаєм та Індією, не приймає цієї риторики й не бажає відверто ставати на будь-чий бік у цьому конфлікті.

Головна лінія поділу пролягає, як легко помітити, між заможнішими ліберальними демократіями так званого "першого світу" і менш розвиненими й переважно авторитарними державами Глобального Півдня [*The World's Response ...*, 2023]. Тоді, як одна група запровадила широкий спектр санкцій проти російських посадових та юридичних осіб і надала вже значну військову та економічну підтримку Україні, друга група, як правило, утримується від будь-яких серйозних кроків, що могли би зашкодити їхньому звичному бізнесу із Москвою [Lynch, 2022; Menon, 2023; Motyl, 2023].

Як і всі ідеологічно забарвлені терміни, Глобальний Південь викликає чимало заперечень, проте й далі широко використовується як спільний знаменник для позначення певних явищ – із належними застереженнями щодо можливої есенціалізації чи надмірної генералізації цього терміна [Nye, 2023]. "Глобальний Південь, – як пояснює Кріс Олден, – це географічне поняття, що охоплює країни, які розвиваються, та нові держави, які поділяють історичний досвід західного колоніалізму й імперіалізму і мають низку спільних постколоніальних проблем, пов'язаних із розбудовою держав та економічним розвитком... Вони вже не схожі за матеріальним становищем, як це було в перші десятиліття холодної війни, проте й далі так само різняться за національними, ідеологічними, конфесійними та іншими ознаками. Що, втім, не заважає їм виходити на певні спільні політичні позиції" [Alden, 2023].

Брак емпатії до України з боку колишніх колоніальних країн Глобального Півдня виявився несподіванкою для багатьох спостерігачів, особливо для українців, бо ж ситуація, з їхнього погляду, – цілком однозначна і зрозуміла: російська агресія, здавалося б, не залишає жодного сумніву стосовно того, хто тут жертва, а хто нападник, чия справа справедлива, а чії дії злочинні; в ситуації нема жодних двозначностей, як це часто буває у міжнародних (а ще частіше у внутрішніх) конфліктах і як це багато кому ввижалося під час Революції гідності та подальшої російської інтервенції [Kazdobina et al., 2024]. Росія відверто розв'язала неоімперську війну проти своєї колишньої колонії, знехтувавши численними міжнародними документами, які в різний час підписувала – від Статуту ООН 1945 року й Гельсінського акта 1975-го до Будапештського меморандуму 1994-го та Договору про дружбу і співробітництво з Україною 1997-го. Всі ці документи передбачали непорушність міжнародно визнаних кордонів і забороняли їхню свавільну односторонню зміну. Той факт, що практично жодна держава, за винятком кількох московських клієнтів і споріднених диктатур, не стала прямо на бік Росії в ООН, досить чітко вказує

на те, що жодної двозначності в цьому "конфлікті" насправді немає; ситуація, з погляду міжнародного права, цілком очевидна. А проте майже пів сотні держав-членів ООН під час голосування утрималися від засудження російської агресії або ж узагалі не взяли в голосуванні участі. Те, що вони не стали на бік Росії, означає, що вони таки розуміють неправовий характер російських дій і визнають, принаймні на нормативному рівні, певні моральні засади, які їх утримують від однозначного схвалення путінської політики. Але те, що вони не стають при тому й на бік України, декларуючи натомість облудний "нейтралітет", означає, що їхня позиція зумовлена головно або й виключно так званими прагматичними (щоб не сказати кон'юнктурними і цинічними) міркуваннями. Варто, отже, уважніше глянути на ці міркування, щоб зрозуміти, чи можна якимось чином на них вплинути.

Економічні інтереси. Більшість країн Глобального Півдня – це країни доволі бідні чи принаймні не дуже заможні, і тому можемо припустити, що цінності виживання (підніжжя "піраміди Маслоу") там істотно переважають над цінностями самовираження, тобто, інакше кажучи, практичні потреби переважають над нормативними засадами і вимогами. А по-друге, більшість із цих країн не дуже демократичні і зовсім не ліберальні, – що додатково ослаблює їхню прив'язаність до нормативних цінностей і полегшує сутнісно цинічну політику, легітимізовану морально як "прагматизм". Номінально поведінка таких держав (у цьому випадку – їхня неучасть у голосуваннях і, взагалі, небажання ставати на той чи той бік у російсько-українському конфлікті) зумовлена насамперед їхніми практичними, вузько інтерпретованими інтересами. Зазвичай, це інтереси національні (хоч можуть бути й суто корпоративні і навіть персональні), і пов'язані вони найчастіше з економічними вигодами від торгівлі та інших форм співпраці з тою чи тою країною, в цьому випадку – з Росією (а також, як побачимо далі, дружнім до неї Китаєм) та небажанням нашкочити цим відносінам "нелояльним" голосуванням в ООН, а тим більше – приєднанням до міжнародних санкцій проти тої країни.

Уважніший погляд на голосування в ООН щодо семи резолюцій, пов'язаних із вторгненням Росії та окупацією частини території України (табл. 1), свідчить не лише про високий рівень утримань серед країн Глобального Півдня, а й про різке зростання ухилинь від голосування щодо тих резолюцій, які вимагали певних каральних заходів проти Росії, а не просто декларували підтримку нормативних принципів, закріплених у Статуті ООН. Це стосується Резолюції ES-11/3, яка передбачала призупинення членства Росії в Раді з прав людини (ухвалена 7 квітня 2022 року, невдовзі після різанини в Бучі), Резолюції ES-11/5, яка вимагала від Росії виплати репарацій Україні (14 листопада 2022 року), та останньої (від 11 липня 2024 року) Резолюції A/78/L.90, яка вимагала виведення російських військових із Запорізької атомної електростанції та, що особливо важливо, її повернення під повний контроль України.

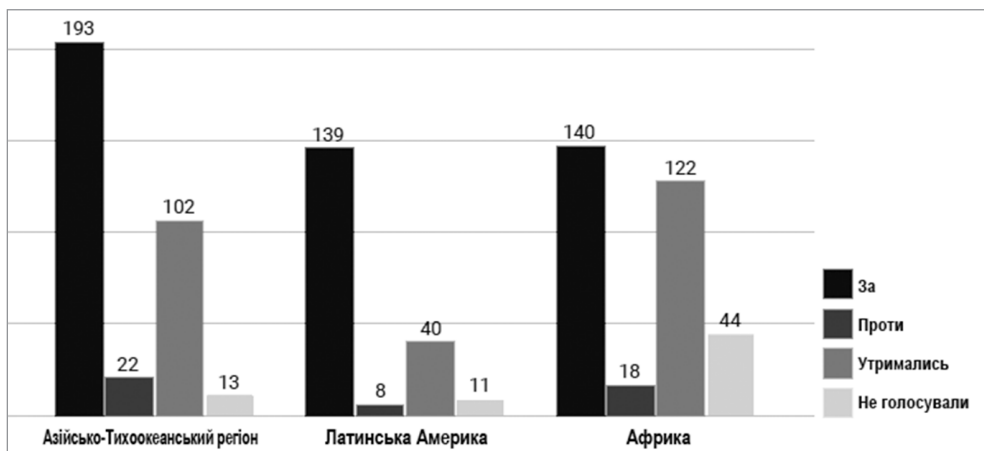
Таблиця 1.

Розподіл голосів на Генеральній Асамблеї ООН за резолюції, пов'язані з відносинами між Росією та Україною *

	Резолюції	За	Проти	Утрим.	Відсут.
1	ES-11/1 щодо агресії Росії проти України (2 березня 2022 р.)	141	5	38	9
2	ES-11/2 щодо гуманітарних наслідків війни Росії в Україні (24.03.2022)	140	5	38	10
3	ES-11/3 щодо призупинення членства Росії в Раді ООН з прав людини (7.04.2022)	93	24	58	18
4	ES-11/4 щодо незаконності референдумів про анексію українських територій (30.09.2022)	143	5	35	10
5	ES-11/5 щодо виплати Росією репарацій Україні (14.11.2022)	94	14	73	12
6	ES-11/6 про принциповий і справедливий мир в Україні (23.02.2023)	141	7	32	13
7	A/78/L.90 щодо безпеки та захищеності ядерних об'єктів України, включаючи Запорізьку атомну електростанцію (11.07.2024)	99	9	60	25

* Джерело: [United Nations, 2022–2024], (аналіз – Авт.).

Африканські країни, як найбільш вразливі на Глобальному Півдні, вважаються найбільш вразливими перед зовнішнім економічним тиском і тому не бажають (або й не можуть) робити будь-які кроки, здатні погіршити їхній економічний стан. Це чітко видно, якщо порівняти сукупні голоси африканських країн за всі шість резолюцій ES-11 з голосами загалом заможніших країн Латинської Америки та Азійсько-Тихоокеанського регіону (рис. 1).

Рис. 1. Сумарний розподіл голосів з приводу шести резолюцій ES-11 за регіонами *

* Джерело: [Götz et al., 2023].

Насправді, економічна присутність Росії в Африці не така вже й велика: за деякими даними, вона не перевищує трьох відсотків від загального обсягу торгівлі континенту зі світом [Götz et al., 2023], – це далеко не ті інтенсивні і прибуткові відносини, що їх підтримують з Москвою деякі азійські країни, насамперед Китай та Індія. Товарообіг між Індією й Росією зріс на 400 відсотків – до 65 мільярдів (за 2023 рік) після того, як Росія була змушена під дією західних санкцій переорієнтувати свою торгівлю на азійські ринки, продаючи туди насамперед газ і нафту за зниженими цінами. Для африканських країн зі слабшою промисловістю дешева російська нафта не має аж такого великого значення, зате окремі російські товари є досить важливими – пшениця, добрива, сільськогосподарська техніка тощо. У контексті зростання світових цін на продовольство африканські країни, природно, воліють "не псувати з Москвою стосунків" [Götz et al., 2023].

Економічні інтереси є головним, хоча й не єдиним чинником, який визначає взаємини країн Глобального Півдня з Москвою; у деяких випадках цей чинник проявляється опосередковано. Експерти виявили, наприклад, сильну кореляцію між проросійською поведінкою багатьох держав та їхніми двосторонніми відносинами з Китаєм, зокрема – з їхньою участю в китайській Ініціативі "Один пояс, один шлях" (Belt & Road Initiative – BRI) [Amighini & García-Herrero, 2023]. Переважна більшість країн Глобального Півдня (109 з 133) бере в цій Ініціативі участь, тож не дивно, що співвідношення проукраїнських / проросійських голосів в ООН між учасниками й неучасниками BRI приблизно таке саме, як і між країнами Глобального Півдня та країнами Глобальної Півночі (табл. 2).

Таблиця 2.

**Розподіл голосів на Генеральній Асамблеї ООН
щодо засудження агресії Росії проти України (2.03.2022) ***

	Групи країн	Так	Ні	Утрим. / Відс.
1	Глобальний Південь	88	5	40
2	Учасники Ініціативи "Один пояс, один шлях" (BRI)	95	4	40
3	Глобальна Північ	51	2	5
4	Країни, що не є учасниками BRI	37	3	3

* Джерело: [Amighini & García-Herrero, 2023].

Оприявнена кореляція, до речі, показує, що ніхто не сприймає насправді декларативного "нейтралітету" Китаю за чисту монету: непряма підтримка Москви китайським режимом (під гаслом "безмежної дружби") доволі помітна і, безумовно, впливає на поведінку багатьох пов'язаних із Китаєм країн, які не хочуть (чи не наважуються) викликати невдоволення свого патрона, голосуючи в ООН, зокрема, й проти дружньої із Китаєм Росії. Вони обирають зручну, позірно "нейтральну" позицію, яка дозволяє, з одного боку, ніби й підтримувати нормативні принципи ООН (про ненапад, невтручання, непорушність кордонів), а з іншого боку, уникати будь-яких практичних кроків щодо санкціонування порушників, тобто практичної реалізації тих-таки принципів.

Безпекові послуги. Для багатьох країн Глобального Півдня, особливо в Азії та Африці, Росія є не лише торговельним партнером, а й важливим експортером зброї та постачальником послуг у сфері безпеки. За п'ять років (2018–2022), що передували повномасштабному вторгненню Росії в Україну, вона забезпечувала 40% африканського імпорту основних систем озброєнь – більше, ніж загальний імпорт озброєнь Африки зі США (16%), Китаю (9,8%) і Франції (7,6%) за той самий період [Liik, 2023]. Важливо, що російська допомога багатьом режимам на Глобальному Півдні не залежить від їхньої репутації в галузі прав людини і дотримання демократичних стандартів. Це дає Москві суттєву перевагу над західними конкурентами, чиї відносини з авторитарними урядами часто обмежені певними нормативними принципами та обтяжені певними політичними умовами [Liik, 2023].

Крім обмеженого набору "пряників" для лояльних режимів, Москва має ще й набір батогів для недостатньо зговірливих. Не так давно в цьому змогли пересвідчитися вірмени, яких московські "союзники" покарали за непослух, віддавши на поталу сусідньому Азербайджанові (попри те, що саме Вірменія, а не Азербайджан є членом так званої Організації договору про колективну безпеку, очолюваної Москвою) [*Russia threatens states with consequences ...*, 2022]. Схоже, що й Індія у взаєминах із Росією зважає не лише на принади вигідної торгівлі (зокрема це стосується традиційного, ще з часів ССРСР, імпорту зброї), а й на загрозу подальшого "безмежного" зближення Москви з Китаєм та Пакистаном, завзятими суперниками (якщо не заклітими ворогами) Індії [Rajvanshi, 2024]. Під час недавнього візиту до Москви, який збігся з черговою брутальною атакою Росії на цивільні об'єкти в Україні, включно з ракетним ударом по дитячій лікарні в Києві, прем'єр-міністр Індії Нарендра Моді сором'язливо уникнув прямого засудження Росії, обмежившись натомість звичними пацифістськими закличками до примирення (так, ніби українці мають якийсь мирний вибір у війні з противником, який зятято заперечує саме їхнє право на існування – і як суверенної держави, і як окремої нації)¹.

Зближення путінського режиму з подібними до нього остракізованими режимами в Ірані та Північній Кореї спонукало оглядачів заговорити про появу нової "осі зла". Тим часом ця "вісь" насправді давніша і довша, ніж вважають деякі аналітики. Крім "безмежної" (хоч і досить неоднозначної) "дружби" з Китаєм [Umland & Essen, 2024; Chang-Liao, 2023], вона спирається на старі патримоніальні взаємини з Кубою, Нікарагуа та Венесуелою, а також на новонароджене "партнерство" з Сирією і Малі та військово-політичне проникнення в Зімбабве, Чад, Ефіопію і Центрально-Африканську Республіку. Експорт зброї (вимушено скорочений після 2022 р.) – це лише частина цієї

¹ Якраз під візит індійського прем'єра до Москви колишній віцепрезидент Росії й теперішній заступник голови ради національної безпеки Дмитрій Медведев у черговий раз поділився у телеграм-каналі геноцидними мріями свого середовища: навіть якщо теперішня київська кліка втече на Захід і на руїнах колишньої України появиться "поміrkований політичний режим", – пояснив він, – "це не буде кінцем військової операції". Треба остаточно знищити будь-які залишки української державності й "повернути всі землі в лоно землі Руської" [Медведев, 2024].

"дружби". Як постійний член Ради Безпеки ООН, Росія здатна забезпечувати політичним ізгоям дипломатичне прикриття, застосовуючи в разі потреби право вето. У деяких випадках Москва рятує їх найбуквальнішим чином – надаючи зброю і найманців, так звані "приватні військові компанії", для боротьби з внутрішніми суперниками та озброєними повстанцями. Зрозуміло, що поки владні еліти в таких країнах розглядають Москву як "ключового союзника й захисника, який гарантує їм збереження влади", вони не ставитимуть під загрозу ані московську підтримку, ані власне становище, голосуючи за резолюції ООН, які засуджують дії Кремля [Götz et al., 2023].

Нещодавно вашингтонський Центр стратегічних і міжнародних досліджень (CSIS) виявив принаймні сім російських приватних військових компаній, які з 2005 року провели щонайменше 34 операції в 16 африканських країнах. У Малі це призвело до виведення європейських миротворчих сил, неспроможних конкурувати з московською "політикою стабілізації", заснованою на методах батого і пряника [Liik, 2023; Droin & Dolbaia, 2023]. Якщо на попередніх голосуваннях в ООН Малі утримувалася від підтримки Росії чи України, то тепер однозначно голосує проти проукраїнських резолюцій – "після отриманих від Росії пропозицій військової допомоги" [Amighini & García-Herrero, 2023]. Як і в багатьох інших випадках, суто декларативні "національні інтереси" відходять тут на другий план, натомість реальним пріоритетом стають інтереси правлячої еліти, її особиста безпека і виживання.

Риторика і політика. Кожна країна має свої інтереси на міжнародній арені, які є насамперед інтересами економічними та безпековими. В демократіях ці інтереси зазвичай є національними, в авторитарних державах вони найчастіше є інтересами владних режимів, представленими як буцімто загальнонаціональні. Зрозуміло, що в ситуації протистояння України й Росії більшість країн зацікавлена насамперед у торгових та інших стосунках з Росією. А проте в демократіях вища політична культура населення й владних еліт спонукає до глибшого стратегічного мислення, зокрема, розуміння того, що економічні інтереси не завжди збігаються з безпековими і що в тривалій часовій перспективі ігнорування певних моральних засад і правових норм може мати фатальні наслідки – і для національної та світової безпеки, і для національного та міжнародного бізнесу. Країни Глобального Півдня, зокрема їхні владні еліти, досить часто не мають такого стратегічного мислення, живучи у "короткому" часовому просторі, де цінності виживання відчутно переважають над цінностями самореалізації. Багато з них, крім усього, ще й досить бідні, тож їм значно важче приймати тактичні втрати заради загального стратегічного успіху.

У ситуації сьогоденішньої російсько-української війни, де моральні і правові позиції обох сторін є досить чіткими й однозначними, очільникам так званих "нейтральних" країн доводиться шукати певних ідеологічних виправдань для своєї сумнівної, а по суті аморальної й безпринципної міжнародної політики. Найпростіший спосіб уникнути будь-якої моральної відповідальності – вдавати повну необізнаність, як це робили під час Голокосту тисячі німців, вдаючи,

що нічого не знають про сусідні концтабори й крематорії, і як це роблять сьогодні тисячі росіян, вдаючи, що нічого не знають про геноцидне знищення українців російською армією, зневажливо називаючи кадри з Бучі чи Маріуполя "голівдуськими інсценізаціями" [Колесников, 2024; Hebel, 2023; Kumankov, 2023]. Стан невідання – психологічно комфортний, оскільки розгрішує від бездіяльності, від *знання*, від потреби зробити моральний вибір і назвати речі їхніми власними іменами [Марголіс, 2024]. Подеколи навіть поважні політики поважних країн не цураються такої стратегії, – як, наприклад, президент Бразилії Лула да Сілва, котрий заявив (дослівно): "Я думаю, що причина війни між Росією та Україною мала би бути більш зрозумілою. Чи це через НАТО? Чи через територіальні претензії? Чи, може, через вступ до Європи? Світ має *мало інформації* про це" (курсив – Авт.) [Mahbubani, 2023].

Насправді світ має більш ніж досить інформації про російсько-українську війну – і з наукових досліджень, і з журналістських репортажів, і з юридично задокументованих свідчень, – було б лиш бажання наявною інформацією поцікавитись. Але ж тоді не залишиться місця ані для заспокійливої "альтернативної правди", імпортованої з Москви, ані для блаженного незнання, з глибини якого можна комфортно (і безсоромно) стверджувати: "Зеленський настільки ж відповідальний за війну, як і Путін!" [Miliband, 2023].

А все ж у відкритих суспільствах позицію вдаваного невідання досить важко підтримувати, тому що вільний потік інформації оприявнює, *volens-potens*, дискомфортні факти, в цьому випадку – незліченні докази російських воєнних злочинів в Україні, і тому публічним особам доводиться якось на цю інформацію реагувати. Найчастіше їхня реакція буває двох типів. Одну з них наочно продемонстрував під час згаданого візиту до Путіна прем'єр-міністр Індії Нарендра Моді, котрий за збігом(?) обставин приземлився в Москві буквально за кілька годин після того, як його кремлівський господар масованим ракетним ударом по Києву вбив понад сорок цивільних осіб, у тому числі чотирьох дітей, і поранив близько двохсот. Усе, що спромігся сказати з цього приводу індійський лідер, – це кілька пацифістських банальностей, які ні до чого нікого не зобов'язують і ні на що не впливають: "Будь то війна, конфлікти, терористичні атаки, – сказав він, – кожному, хто вірить у людяність, боляче, коли гинуть люди. Але коли вбивають невинних дітей, коли ми бачимо, як гинуть невинні діти, це розриває серце. Цей біль безмірний". І підсумував, звертаючись уже безпосередньо до Путіна: "Як друг, я завжди говорив, що для світлого майбутнього наших прийдешніх поколінь мир має першорядне значення. Але я також знаю, що рішення неможливі на полях битв. Серед бомб, гармат і куль рішення і мирні переговори не увінчаються успіхом. Ми повинні йти до миру тільки шляхом переговорів" [*India's relationship with Russia ...*, 2024].

Доброзичливі коментатори відчитали це як вислів співчуття безневинним жертвам і навіть як зауважований осуд кремлівської брутальності [*"Freedom of Choice" in Multipolar World ...*, 2024]. Можливо, так вважав і сам прем'єр Моді, бо ж номінально і співчуття висловив, і до миру закликав, делікатно промовчавши

про 65 мільярдів доларів річного товарообороту з Москвою, більша частина яких іде на фінансування подальших російських злочинів в Україні. А тим часом В. Путін зумів навіть гаданий пацифістський "осуд", висловлений індійським прем'єром, обернути собі на користь, представивши себе його одностороннім – миротворцем і миротворцем, на відміну від непоступливих українців. "Я ціную вашу увагу до найгостріших проблем, – сказав Путін індійському гостеві, – в тому числі до спроб знайти якісь шляхи врегулювання української кризи, перш за все, мирним шляхом" [Putin Thanks Modi ..., 2024]. А далі вже висновок зробили пропагандисти зі "Спутніка", поширивши його різними мовами на цілий світ: "У той час як Зеленський безглуздо стверджує, що Моді завдав „нищівного удару по мирних зусиллях”, Путін подякував індійському лідеру за його спроби мирного врегулювання українського конфлікту" [Adel, 2024].

Другий спосіб реагування на неприємну, морально й психологічно дискомфортну інформацію – протилежний до описаного вище пацифістського. І зводиться він до простого правила: найкращий захист – це напад. У західній політичній науці і, взагалі, в теорії дискурсу цю риторичну стратегію називають "whataboutism" – від англійського "and what about..." – "а що ви скажете, наприклад, про американців, – адже вони робили в Іраку (і далі за списком) те саме?!..".

Мета "вотебаутизму" – все релятивізувати, затуманити й вихолостити, роблячи таким чином будь-яке об'єктивне судження, зокрема моральне, практично неможливим. Whataboutism справді непереможний, оскільки дозволяє відкинути будь-яке звинувачення, хоч би яке серйозне й конкретне, за допомогою контрзвинувачення, котре зазвичай не має прямого стосунку до обговорюваного питання. Варто, наприклад, сказати такому співрозмовникові, що Росія порушує міжнародне право і скоює воєнні злочини в Україні, як той відразу змінює тему розмови, перемикаючи увагу на чужі, формально начебто "такі самі" провини. "А як же ж американці (британці, французи)!?.." – відповідає "вотебаутист" так, ніби один злочин метафізично скасовує чи врівноважує інший, і відтак масові вбивства палестинців ізраїльтянами роблять масові вбивства українців росіянами менш жакливими і осудними.

Ті самі країни, що критикують Захід за впроваджені проти Росії санкції, які негативно впливають і на загальну економічну ситуацію в світі та на їхнє власне економічне становище, не цураються водночас уживати типовий "вотебаутистський" аргумент для виправдання своєї теперішньої відмови приєднатися до цих санкцій, – бо ж Захід, мовляв, теж не квапився свого часу всерйоз санкціонувати Росію за вторгнення в Крим та інтервенцію на Донбасі. Аргумент, безумовно, слухний, але слухний він саме як *критика* аморальної поведінки політичних акторів, а не як її *виправдання* – і в одному випадку, і в другому. Остаточним результатом усіх цих словесних маніпуляцій є усунення України з дискурсивного поля: вона взагалі перестає бути суб'єктом, а часто й об'єктом поточних дебатів; вона просто випадає зі сцени, на якій розгортається

мілленарна боротьба між демонізованим Заходом і дискурсивно ошляхетненою Росією. Українців таким чином позбавляють свободи вибору, зводять до становища пішаків, пасивних об'єктів, позбавлених власної волі, гідності і суверенітету. Україна, за іронією долі, стає побічною жертвою антиколоніальних ресентиментів Глобального Півдня, дарма що не мала нічого спільного з колоніальними авантюрами Заходу в минулому, ані не несе відповідальності за його новітніші авантюри в Іраку, Лівії чи деінде.

У цій деформованій когнітивній рамці Україну розглядають не як жертву неспровокованої агресії – хоча на момент російського вторгнення в Крим і на Донбас у 2014-му вона офіційно була нейтральною (позаблоковою) державою; її трактують як провокатора й підбурювача війни ("Зеленський настільки ж відповідальний за війну, як і Путін!" – за словами Лули да Сілви), нерозсудливого порушника світового спокою й головного винуватця усіх тих знегод, які вона сама на себе наклікала. В цьому дискурсі не Росія несе відповідальність за агресію і щоденні вбивства українських цивільних, а зухвале НАТО, яке посягнуло на російську самопроголошену "сферу впливу" і на її безпеку (хоча значно чесніше й серйозніше було б перейматися безпекою російських сусідів, а не фіктивними "безпековими тривогами" країни з велетенською армією та другим найбільшим на світі ядерним арсеналом) [Kallas explains broader ..., 2023].

"Подвійні стандарти" і "расизм-навпаки". Становище України як гаданого союзника (чи клієнта) колективного Заходу ще дужче погіршилося на Глобальному Півдні після бруталної відповіді Ізраїлю на терористичну атаку Хамасу, жертвами якої стали тисячі мирних жителів, і яка, з погляду "південців", не почула належного осуду з боку західних урядів (попри гучні протести тамтешніх суспільств). "Мовчазне схвалення Заходом ізраїльської атаки на Газу звело нанівець зусилля Великої сімки та Євросоюзу, спрямовані на те, щоб заручитися підтримкою Глобального Півдня для засудження війни Росії проти України", – скрушно констатувала американська експертка [Budrytė, 2023]. Для українців, додав британський оглядач, "Газа стала потрібною трагедією – вона відвернула увагу світу, дискредитувала концепцію світового порядку, заснованого на правилах, і розколола Захід, послабивши Байдена та ЄС" [Wintour, 2023].

Частково українці заподіяли цю шкоду собі самі – і тривалою байдужістю до "третього світу", браком емпатії й навіть просто уваги до його проблем; і нутряним расизмом, який імпліцитно сповідує значна частина суспільства [Interethnic prejudices in Ukraine, 2024]; і, зрештою, надто покvapними й прямолінійними заявами президента та уряду на підтримку Ізраїлю: Хамас і Росія, сказав Володимир Зеленський після вбивства Хамасом цивільних ізраїльтян, – це "одне й те саме зло, і єдина різниця між ними полягає лише в тому, що там – терористична організація напала на Ізраїль, а тут – терористична держава напала на Україну" [Zelensky, 2023]. У перші дні це звучало слушно і переконливо, але після того, як Ізраїль у відповідь убив тисячі палестинців, ситуація перестала бути простою і однозначною: для жителів Півдня В. Путін і

його щоденний терор в Україні – це щось далеке, тимчасом як Нетаньягу з його брутальністю і неfortunним американським покровительством – поруч, на всіх газетних прилавках і телеекранах.

"Негайна й рішуча підтримка В. Зеленським Ізраїлю в його боротьбі з Хамасом поставила під загрозу майже річні намагання Києва заручитися підтримкою арабських і мусульманських країн у війні з Росією", – заявила у "Вашингтон таймз" Ізабель Кошів [Koshiw, 2023]. Це слушно лише певною мірою, бо ж насправді проросійські симпатії й антизахідні ресентименти у "третьому світі" завжди були досить глибокими й проєктувалися на Україну як європейську (а від певного часу ще й "антиросійську") частину Заходу автоматично, за замовчуванням, хоч би там що говорили українські політики. Упередженість до України завжди існувала, дарма що вона не мала нічого спільного ані з колоніальними авантюрами Заходу в минулому, ані з його неокolonіальною політикою тепер. А проте ставлення до України на Глобальному Півдні справді помітно погіршилося після жовтня 2023 р., тобто після хамасівського теракту й ізраїльської "спеціальної воєнної операції" у відповідь. Це проявилось, зокрема, і в липневому (2024) голосуванні в ООН за відносно "безневинну" резолюцію щодо безпеки та захищеності ядерних об'єктів України, яку підтримало лише 99 країн, натомість аж 85 країн утрималося чи взагалі не проголосувало (і ще 9 проголосувало проти). І та сама тенденція оприявнилась у відсутності більшої половини членів ООН на міжнародній мирній конференції у Швейцарії, на яку українська дипломатія покладала великі надії: "Чим більше країн буде на нашому боці... тим більше Росії доведеться з цим рахуватися", – сказав в інтерв'ю АРР президент В. Зеленський незадовго до конференції [Zhang, 2024].

Надто прості аналогії між Україною та Ізраїлем і Хамасом та В. Путіним затуманюють надто складну історію ізраїльсько-палестинського протистояння, де відповідальність приблизно однаково лежить на обох сторонах конфлікту, чого аж ніяк не можна сказати про взаємини України з Росією, де злочинна агресія є абсолютно односторонньою і нічим (крім імперських амбіцій Кремля) не мотивованою. Найкурйозніше, що Україна від заявленої позиції не отримує не лише морально-символічного зиску, а й практичного. Відносини Києва з Тель-Авівом завжди були досить прохолодні, особливо з ізраїльського боку, і такими ще довго будуть із цілої низки причин, хоч би які дружні жести в той бік робили українські політики. Зрештою, той-таки Б. Нетаньягу навіть після повномасштабного російського вторгнення підтримував значно тісніші контакти з В. Путіним, ніж із В. Зеленським. І досить демонстративно не захотів прийняти українського президента з візитом солідарності навіть після хамасівського теракту².

Упередженість Глобального Півдня до України, безумовно, має глибші причини і є похідною, з одного боку, від загальної упередженості

² Посол України в Ізраїлі спростував цю інформацію, проте пояснення ізраїльської газети є переконливішим: "Ізраїль намагається не антагонізувати Москву, яка має значну військову присутність у Сирії" [Zelensky wanted to make solidarity visit ..., 2023].

до колективного Заходу й особливо до США, а з другого – від поширених у "третьому світі" ще з советських часів проросійських симпатій, підживлюваних почасти тим-таки згаданим уже нутряним антиамериканізмом, а почасти й фіктивним іміджем Росії як лідера антиколоніальної боротьби, що вона його успадкувала від не менш лицемірного й облудного Советського Союзу. Як наслідок, ті самі країни, що звинувачують Захід у расизмі й подвійних стандартах, застосовують такі самі подвійні стандарти і расизм *à rebours* щодо України. Домагаючись, як, наприклад, Південна Африка, засудження воєнних злочинів Ізраїлю проти палестинців у Міжнародному кримінальному суді, вони водночас демонстративно відмовляються засуджувати російські злочини в Україні – так, ніби українські діти і, взагалі, мирні жителі заслуговують меншого співчуття лише тому, що вони білі, або тому, що їх убивають "дружні до Африки" росіяни, а не "дружні до Америки" ізраїльтяни.

Славой Жижек, словенський філософ, знаний з крайньо лівих поглядів і надзвичайно критичного ставлення до західного імперіалізму й неокolonіалізму, висловив глибоке розчарування подвійними стандартами, що їх застосовують до України прихильники палестинського опору ізраїльській колонізації: "Чому український опір російській колонізації заслуговує на меншу підтримку? Адже імперіалістична війна Росії сама по собі є актом колоніалізму... Непристойно винуватити Україну за здійснювані росіянами руйнування чи облудно характеризувати героїчний опір українців як відмову від миру... Україна справді „провокує“ Росію, відмовляючись підкорятися її імперським амбіціям, навіть під неймовірним тиском. На сьогодні єдиний спосіб припинити „провокувати“ свого агресивного ревізіоністського сусіда – це скласти зброю і здатися... Але капітуляція перед імперіалізмом не приносить насправді ані миру, ані справедливості" [Žižek, 2023].

Ще один парадокс, оприявнений амбівалентним ставленням країн Глобального Півдня до російської війни в Україні, полягає у схильності цих країн розглядати конфлікт крізь призму політичного реалізму – архаїчної теорії міжнародних відносин, що пояснює поведінку держав на міжнародній арені двома основними мотивами – прагненням накопичувати багатства та посилювати національну безпеку. Структурні обставини, нормативні засади, символічні й психологічні чинники, міфи й стереотипи, супутні ідеології, домінантні дискурси і контрдискурси до уваги не беруться [Morgenthau, 1948; Mearsheimer, 2014; Walt, 2022].

Міжнародна політика зводиться таким чином до панування кількох потуг, які ділять світ на сфери впливу, не рахуючись із суб'єктністю менших держав і не лишаючи їм геополітичного вибору, крім як бути клієнтом або колонією того чи того регіонального гегемона. Лише інтереси великих держав є істотними, тож уся міжнародна політика, зокрема й російська війна в Україні, розглядається з погляду цих інтересів; інтереси менших гравців не мають ніякого значення, – саме тому "реалісти" так охоче говорять про (фіктивні) "безпекові занепокоєння" Росії і нічого – про набагато реальніші й обґрунтованіші

занепокоєння України та інших російських сусідів. І саме тому в цьому дискурсі постійно йдеться про "експансію НАТО" на схід, а не про експансію Росії на захід (чи південь) і намагання менших країн якось від тої експансії захиститись³.

Вульгарно-дарвіністська теорія, що впродовж цілого XIX ст. обґрунтовувала поділ світу на "сфери впливу" та колоніальне домінування кількох "вибраних" європейських держав у країнах Азії й Африки, виявилася некритично засвоєною саме тими країнами, що тривалий час були її об'єктами й жертвами, а тепер самі накладають її гегемоністську, сутнісно колоніальну парадигму на російсько-українські взаємини, фактично по-расистськи визнаючи одні народи "кращими" (гідними свободи, суверенітету й поваги до їхніх "інтересів"), а другі – "гіршими", тобто позбавленими суб'єктності, гідності й будь-яких адекватних прав [Shahi, 2022; Dharmaputra, 2023; Qaisrani et al., 2023].

Колоніальна спадщина та імперське знання. Важко насправді сказати, скільки в позиції країн Півдня щодо України щирого незнання і нерозуміння, закоріненого в історичних стереотипах та підживлюваного й поглиблюваного сучасною російською пропагандою, а скільки – свідомого уникання психологічно дискомфортної правди й ухиляння від ще дискомфортнішої потреби зробити відповідний моральний вибір. У кожному разі, слід визнати, що упередженість цих країн до політики і риторики Заходу має серйозні підстави й глибоке коріння. З одного боку, за цим стоїть травматичний досвід колоніального гніту, рабства, расизму, принижень і дискримінації. А з другого – структурні патології сучасної "світо-економіки" та численних прикладів лицемірства, подвійних стандартів і зверхності колективного Заходу. Не дивно, що "протести Заходу щодо порушення верховенства права Росією звучать фальшиво на тлі каталогу порушень тих самих принципів, зокрема Сполученими Штатами..." [Miliband, 2023].

Взагалі, як визнає британський дослідник, "порушення суверенітету є характерними для епохи після холодної війни, так само як і байдужість Заходу до таких порушень. Довгий шлях від західної інтервенції в Ірак 2003 року до російської інтервенції в Україну 2022-го проходить через порушення суверенітету в Лівії, Сирії, Ємені та деінде... Понад те, млява реакція західних урядів на окупацію Росією Криму й українського Сходу у 2014 році подала й іншим державам приклад байдужості й бездіяльності" [Alden, 2023].

У багатьох випадках позицію Заходу щодо решти світу боронити і справді важко. І Москва вміло маніпулює почуттями та образами народів Глобального Півдня, пропонуючи цілий набір нарративів, які заповнюють самоіндуковане "невідання" тамтешніх лідерів комфортною "альтернативною правдою". В основі цих нарративів лежать "імперське знання", що інтенсивно продукувалось у Російській імперії від XVIII ст. й модифікувалось в ССРСР, щоб стати, врешті, потужною зброєю у путінській Росії. Основна мета цього "знання" та сама, що

³ На відміну від Глобального Півдня, де "реалізм" зберігає домінантні позиції, на Півночі його аргументи зазнають нищівної критики. Зокрема це стосується й згаданих вище праць провідних "реалістів", які отримали від опонентів негайну відповідь [Motyl, 2015; Freedman, 2023; Kazharski, 2024].

й століття тому – прославляти і звеличувати агресивну імперію, виправдовувати її експансію, легітимізувати імперські загарбання і колоніальне домінування, а водночас – упокорювати і принижувати поневолені народи, позбавляти їх ідентичності і суб'єктності, робити безмовними і невидимими [Thompson, 2000]. Це "знання", інституціалізоване і поширене на весь світ, стало своєрідною прописною істиною – нормалізованою, узвичаєною і тому беззаперечною. Починаючи з 1991 року його почали нарешті активно переглядати на Заході в академічних колах, а віднедавна і в інших сферах. Проте на Глобальному Півдні його постулати все ще глибоко закорінені – можливо, через гіршу поінформованість, а можливо, й просто через психологічну комфортність та політичну доцільність. Простіше кажучи, владним елітам зручніше бачити світ – відносини між Сходом і Заходом (чи Північчю – Півднем), між Росією й Україною – через призму російського "знання", з усіма звичними схемами, міфами і стереотипами.

Москва все ще позиціонує себе як "флагман нового антиколоніального руху", експлуатуючи глибоко вкорінені антизахідні та антиамериканські настрої як у Росії, так і на Глобальному Півдні і зображуючи свою неспровоковану агресію проти України як "боротьбу проти зусиль Заходу, спрямованих на перетворення Росії на „західну колонію“, а себе – як захисника „глобальної більшості“ від західних „неоколоніальних“ тенденцій" [Komin, 2024]. На жаль, ця фальшива риторика знаходить широкий резонанс у політичних та інтелектуальних колах Глобального Півдня, де, як визнав колишній сингапурський дипломат, "зростає симпатія до Росії як до аутсайдера, що бореться з економіками-бегемотами Північної Америки та ЄС" [Mahbubani, 2023]. Чому цей "аутсайдер" руйнує ракетами Київ і Харків, а не Вашингтон чи Париж, і чому він масово вбиває українських цивільних, замість нелюбих йому західних "бегемотів", симпатіки Путіна зазвичай не пояснюють. Неприязнь до Заходу, особливо до Америки, і до сформованого ними справді несправедливого світового ладу настільки засліплює ідеологів Глобального Півдня, що вони готові принести в жертву своїй праведній ненависті не лише непричетну до їхніх кривд Україну, а й весь світовий лад, співчутливо позираючи на ревізійні зусилля з боку тоталітарного Китаю й фашизоїдної Росії. Виявляється, ці країни не атакують насправді світовий порядок, а лише "захищаються від гегемонії західних проєктів" [Mignolo, 2023]⁴. За тою ж логікою, Адольф Гітлер теж був "аутсайдером", що протистояв західними "бегемотам", захищаючись від "гегемонії їхніх проєктів".

Структурні проблеми. Українці, як і всі східноєвропейці, мають історично досить складні відносини із Заходом і плекають власні антиімперські образи. Вони пам'ятають і фактичну зраду Антантою недовговічних УНР (1918–1920) та ЗУНР (1918–1919), і свідоме замовчування сталінського Голодомору-геноциду

⁴ Прикметно, що на Глобальному Півдні ці аргументи не викликають особливих заперечень [Menon, 2022; Tabosa, 2023], тимчасом як на Заході дістають досить гостру й аргументовану відсіч [Durdieva, 2023; Larsen, 2023].

в Україні в 1932–1933 роках, і відмову (аж до 2022 року) визнати Україну європейською державою, а відтак і потенційним кандидатом до ЄС і НАТО, і, звісно, невиконання безпекових зобов'язань перед Україною, задекларованих у Будапештському меморандумі 1994 року.

Українці можуть мати антизахідні претензії, але вони знають, що сусідня Росія набагато небезпечніша за "колективний Захід": більш віроломна, цинічна і геноцидна. Західний колоніалізм був жорстоким, але він значною мірою залишився в минулому. Його сучасні мутації, хоч які огидні подеколи, все ж є предметом критики та інтелектуального аналізу в ліберальних західних суспільствах. Нічого подібного в Росії ніколи не відбувалося. Російський колоніалізм донедавна залишався "білою плямою", "нетемою" як для російських, так і для міжнародних інтелектуалів.

В Україні цей колоніалізм, безумовно, істотно відрізнявся від західного на Глобальному Півдні. Між українцями та росіянами немає расової різниці, вони фактично близькі етнічно, як євреї й араби, і сповідують номінально одну релігію, хоча й різних напрямів. Саме тому українців не виключали з імперії, а, навпаки, включали до неї насильно – як різновид росіян, за умови, що вони відмовляться від своєї особливої ідентичності, мови та культури. У цьому, власне, і полягає суть сьогоденної війни Путіна проти України – йдеться не про міфічну "загрозу НАТО", не про вигаданих українських "нацистів", не про облудний "захист російськомовних співвітчизників". Ідеться про спробу завоювати колишню колонію, виправити історичну аберацію, якою є Україна у хворобливій уяві Путіна, повернути українцям їхню "справжню", втрачену чи забуту, російську ідентичність. Українці для путіністів – це росіяни, яких треба силоміць вилікувати, перевиховати, повернути в російське лоно. А тих, хто відмовляється і чинить опір, слід знищити як невиліковних "нацистів". Українство – це лише різновид розумового розладу, як сказав один із путінських ідеологів Владіслав Сурков [2020].

Політичний реалізм не в змозі раціонально пояснити російську війну в Україні, тому що вона наскрізь ірраціональна – приблизно як гітлерівська ненависть до євреїв і намагання їх знищити як патологію на тілі людства (чи, в нашому випадку, на тілі уявного руського народу). Цього не розуміють ані західні "миротворці", ані південні. Всі вони пропонують мир коштом справедливості, тобто, на практиці, коштом України. Ніхто, проте, досі переконливо не пояснив, як той бажаний мир забезпечити, тобто як захистити Україну від можливих нових атак з боку держави, що вважає знищення України та українців своїм екзистенційним завданням. А тому, поки "заперечення України" є в Росії панівною ідеологією і кремлівська верхівка навіть не приховує своїх геноцидних намірів щодо України, всі заклики до миру є в найкращому випадку інфантильними й безвідповідальними, а в найгіршому – зловмисними і злочинними [Riabchuk, 2023].

Українці не можуть ані піти на "мирні переговори" з Путіним, до яких їх підштовхують лідери Глобального Півдня, ані дистанціюватися від Заходу – ні

символічно, ні політично, попри всі свої з ним непрості відносини. Тому що Росія занадто близько й загроза від неї українському суверенітету та самому національному існуванню незрівнянно більша, ніж від усіх західних "імперіалістів", реальних і вигаданих, разом узятих. А це означає, що українці, попри всі свої аргументи про колоніальне минуле, російське імперське домінування та все ще незавершену національно-визвольну боротьбу, будуть і далі сприйматися "південцями" як частина Глобальної Півночі. Українці, хоч би там як, а *включені* у той світ, взяті, хоча й неохоче, під тамтешню опіку й поставлені на шлях до повноцінного, інституціалізованого членства в колективному Заході (а відтак і наближення до ядра "світо-економіки" з теперішньої периферії). Все це робить їхню позицію в очах априорі *виключених* південців принципово іншою, непорівнянною з їхньою власною [Kurnyshova, 2024]. Кепська (або й ніяка) обізнаність "південців" з українською історією та сьогоднішньою реальністю (часто – з московських чи промосковських джерел), а з іншого боку – фальшивий, ідеалізований образ Росії (й СССР) як "лідера" всесвітньої антиколоніальної боротьби теж, звісно, ускладнюють комунікацію з регіоном.

А проте головна проблема, яка накладає жорсткі обмеження на будь-які контрпропагандистські чи просвітницькі заходи, що їх українці могли б і хотіли б ініціювати, полягає в очевидній асиметрії їхнього історичного, культурно-антропологічного та геополітичного становища щодо постколоніальних країн Глобального Півдня. Структурні нерівності неокolonіальної по суті "світо-економіки" та уявні або й реальні подвійні стандарти, що їх раз у раз демонструють у міжнародній політиці держави "першого світу", загострюють старі колоніальні травми й поглиблюють колишні образи. Ця системна проблема перебуває переважно поза українською компетенцією, а проте саме вона забезпечує інший "режим правди" на Глобальному Півдні й обумовлює його як епістемну, так і емоційну прихильність до всіх видів російської пропаганди й аргументації.

Висновки та рекомендації. Позиції України на Глобальному Півдні є досить слабкими, й очікувати їх радикального і швидкого поліпшення на доводиться. По-перше, тут проти України діє ціла низка суб'єктивних чинників, найважливіші з яких – тривала байдужість самих українців до "третього світу" й хронічна слабкість української дипломатії на цьому напрямі, плюс ефективність російської дипломатії й пропаганди і живучість старих просоветських та антизахідних настроїв. А по-друге, є ще й об'єктивні чинники, на які Україна не має істотного впливу. Передусім це дискримінаційна щодо Глобального Півдня структура "світо-економіки", яка навряд чи зміниться в осяжному майбутньому (якщо взагалі коли-небудь); і вкрай суперечлива, непослідовна політика Заходу, яка справді дає підстави говорити про подвійні стандарти і неокolonіальну зверхність.

Рекомендації західних експертів щодо можливих і бажаних змін не додають оптимізму, оскільки їм бракує і радикалізму, й конкретики. В основному це перелік гарних намірів і побажань: ставитися до держав Півдня "як до нових

суверенних суб'єктів світової історії, а не об'єктів, яких потрібно перетягнути на її правильний бік" [Ash et al., 2023], уникати "кивання пальцем і зарозумілих повчань", "взаємодіяти з лідерами та суспільними акторами як із рівними партнерами", а також "зосередити увагу на питаннях, що становлять спільний інтерес".

Утім, принаймні на два моменти у цих рекомендаціях українцям варто звернути увагу. По-перше, утриматися від надто жорсткого формулювання своєї боротьби як хрестового походу глобальних демократій проти глобальних автократій. Таке гасло не видається привабливим ані для автократичної більшості на Глобальному Півдні, ані для демократичної меншості, яка хоче позбутися комплексу меншовартості щодо більш "зрілих" (начебто) західних демократій і ставить під сумнів, деколи небезпідставно, їхнє глобальне лідерство. Тим більше, що "далеко не всіх учасників міжнародних відносин можна розглядати як нормативних акторів – примат цінностей у зовнішній політиці характерний перш за все для ЄС ... хоча навіть там є винятки. Завдяки нібито безкорисливій допомозі західних друзів багато українців переконані, що світ має нас підтримувати з ціннісних міркувань, а не міркувань власних прагматичних економічних чи геополітичних інтересів, що помилково. Понад те, не всі суспільства визначають людські життя, права і гідність ключовими цінностями, не кажучи вже про захист демократії. Загалом кожна культура має власний набір та ієрархію цінностей" [Марциновський, 2023].

Сказане не означає, що мусимо цілком відмовитися від демократичної риторики, проте справді варто її гнучкіше таргетувати – відповідно до різних аудиторій. На Півдні доцільніше представляти антиколоніальну боротьбу України як захист національної гідності, ідентичності та суверенітету. Такий наратив, як пояснює досвідчений сінгапурський дипломат і правник Томмі Ко, сфокусований насамперед на порушенні Росією міжнародного права, на її реваншистських неокolonіальних амбіціях і воєнних злочинах, знайде на Глобальному Півдні куди кращий відгук, ніж наратив про демократію та розширення НАТО [Koh, 2022]. У регіоні, де надто багато кордонів було проведено довільно, за примхою колонізаторів, Україні варто справді робити акценти насамперед на потребі "захисту норми територіальної цілісності як фундаментального принципу міжнародного ладу" [Götz et al., 2023]. В комунікації з країнами Азії й Африки це може бути значно переконливішим аргументом, ніж просто заклики до стримування російської експансії, яка, можливо, й загрожує європейцям, проте на Півдні так не сприймається.

Просування української політики в регіоні – вкрай складне завдання, яке не обіцяє швидкого й легкого успіху. Проти України на Глобальному Півдні працює не лише значно могутніша економічно й дипломатично Росія; проти неї працюють також політична й культурна спадщина колоніального минулого та неокolonіальні патології сучасної "світо-економіки", сформованої Заходом. Поки що українська присутність у регіоні, особливо в Африці, вкрай незначна. Україні все ще бракує ресурсів і кваліфікованих фахівців для просування своїх

інтересів на Півдні, не кажучи вже про конкуренцію з потужною російською дипломатичною і пропагандистською машиною. Але треба визнати, що неувага до Глобального Півдня була стратегічною помилкою, яку слід виправляти, хай і з прикритим запізненням, скеровуючи в цьому напрямі як політико-дипломатичні, так і відповідні науково-дослідницькі зусилля.

Бібліографічні посилання

- Борділовська, О. (2024, Січень 29). Глобальний Південь у контексті нових викликів. *Національний інститут стратегічних досліджень*. <http://surl.li/ozdzyb>
- Гарань, О. (2024, Січень 12). Як зрозуміти Глобальний Південь та навіщо він Україні. *Фонд "Демократичні ініціативи"*. <http://surl.li/qouwag>
- Грачевська, Т. (2024). Проблеми та перспективи розвитку відносин України з державами Глобального Півдня. *Геополітика України: історія і сучасність*, 1(32). [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2024.1\(32\).105-115](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2024.1(32).105-115)
- Зеленський, В. (2023, Лютий 24). Лютий. Рік незламності. *Президент України. Офіційне інтернет-представництво*. <http://surl.li/zwnudp>
- Колесников, А. (2024, Март 6). Режим размываемой консолидации: система Путина до и после выборов–2024. *Carnegie Endowment for International Peace*. <http://surl.li/vtbybq>
- Марголис, Е. (2024, Август 13). Надпись на стене. *Свобода*. <http://surl.li/tnpclb>
- Марциновський, М. (2023, Квітень 18). Новий рух неприєднання: чому Україна не має успіху в боротьбі за підтримку Глобального Півдня? *Фонд "Демократичні ініціативи"*. <https://cutt.ly/Neu61lrH>
- Медведев, Д. (2024, July 10). Пойдёт ли на переговоры богомерзкий клоун и б. президент б. Украины? *Telegram*. https://t.me/medvedev_telegram/515
- Пучко, Я. (2024). Вплив країн Глобального Півдня на впровадження української формули миру. У *Політичні процеси сучасності: глобальний та регіональний виміри*. Івано-Франківськ: Прикарпатський університет. <http://surl.li/yvhpgr>
- Сорокін, А. (2023, Червень 28). Рух неприєднання. Чому Глобальний Південь обирає нейтралітет у російсько-українській війні? *Заборона*. <https://cutt.ly/zeu60UYP>
- Сурков, В. (2020, Февраль 26). Мне интересно действовать против реальности. *Актуальные комментарии*. <http://surl.li/muxtru>
- Юрчак, С. (2024). Фактори пасивності держав Глобального Півдня щодо запровадження антиросійських санкцій. *Травневі студії*. Вінниця: Донецький національний університет ім. Василя Стуса. <https://jts.donnu.edu.ua/issue/view/527>
- Adel, A. (2024, July 18). India summons Ukraine ambassador over Zelensky's shameful remarks about Modi. *InfoBrics*. <https://infobrics.org/post/41714>
- Alden, Ch. (2023). The Global South and Russia's Invasion of Ukraine. *LSE Public Policy Review*, 3:1. <https://doi.org/10.31389/lseppr.88>
- Amighini, A., & García-Herrero, A. (2023, May 3). What really influences United Nations voting on Ukraine? *Bruegel*. <http://surl.li/jreuas>

- Ash, T. G., Krastev, I., & Leonard, M. (2023, February). United West, Divided from the Rest: Global Public Opinion One Year into Russia's War on Ukraine. *ECFR*. <http://surl.li/nqgdsb>
- Budrytė, D. (2023, December 14). Seeking support for Ukraine in the 'Global South': Past and future interactions. *Forum for Ukrainian Studies*. <http://surl.li/ueplhs>
- Chang-Liao, N.-Ch. (2023). The limits of strategic partnerships: Implications for China's role in the Russia-Ukraine war. *Contemporary Security Policy*, 44:2, 226–247. <http://e.surl.li/rdubez>
- Dharmaputra, R. (2023). Non-Western Responses to Russia's War in Ukraine: Learning from Indonesia. *Journal of Regional Security*, 18:1, 59–68. <http://surl.li/twsibz>
- Droin, M., & Dolbaia, T. (2023, August 15). Russia is still progressing in Africa. What's the limit? *CSIS Report*. <http://surl.li/cpqycl>
- Durdiyeva, S. (2023, May 29). 'Not in Our Name:' Why Russia is Not a Decolonial Ally or the Dark Side of Civilizational Communism and Imperialism. *The SAIS Review of International Affairs*. <http://surl.li/scklvu>
- Eleventh emergency special session of the UN General Assembly*. (2022, February 28). Wikipedia. <http://surl.li/eghkqm>
- Farzanegan, M. R., & Gholipour, H. (2023). Russia's invasion of Ukraine and votes in favor of Russia in the UN General Assembly. *International Interactions*, 49:3, 454–470. <https://doi.org/10.1080/03050629.2023.2179046>
- Freedman, L. (2023, September 3). American Grand Strategy, Realism, and the Russo-Ukraine War. *Comment is Freed*. <http://surl.li/mmwurf>
- "Freedom of Choice" in Multipolar World: India on US's Latest Criticism on Modi's Russia Visit. (2024, July 25). *The Wire*. <http://surl.li/axkult>
- Götz, E., Kaas, J. G., & Knudsen, K. P. (2023, November 15). How African states voted on Russia's war in Ukraine at the United Nations – and what it means for the West. *DIIS Policy Brief*. <http://surl.li/thmlfw>
- Hebel, Ch. (2023, January 5). Russians Have Little Compassion for the Ukrainians (interview with Lev Gudkov). *Der Spiegel*. <http://surl.li/nsxvbx>
- India's relationship with Russia gives it ability to urge Russian President Putin to end war in Ukraine*. (2024, July 10). *The Hindu*. <http://surl.li/dwfpnz>
- Interethnic prejudices in Ukraine*. (2024, January 29). Kyiv International Institute of Sociology. <http://surl.li/ozjmvi>
- Kallas explains broader effects of Russian aggression at Asian conference*. (2023, June 4). Eesti Rahvusringhääling. <http://surl.li/ouhass>
- Kazdobina, J., Hedenskog, J., & Umland, A. (2024). Why the Russo-Ukrainian War Started Already in February 2014. *SCEEUS Report*, 2. <http://surl.li/rpotff>
- Kazharski, A. (2024). On 'Westsplaining', Realism, and Technologies of the Self: A Foucauldian Reading of the Realist Commentary on Ukraine. *Journal of Regional Security*, 19:1, 77–96. <http://surl.li/mxusus>
- Koh, T. (2022, July 6). How to frame Russia's war against Ukraine. *The Straits Times*. <http://surl.li/bajprv>

- Komin, M. (2024, June 18). Late-stage Putinism: the war in Ukraine and Russia's shifting ideology. *ECFR Policy Brief*. <http://surl.li/ipfulh>
- Koshiw, I. (2023, October 29). New danger for Ukraine: Taking Israel's side in war against Hamas and Gaza. *Washington Post*. <http://surl.li/mxntyu>
- Kumankov, A. (2023). Nazism, Genocide and the Threat of the Global West: Russian Moral Justification of War in Ukraine. *Etikk i Praxis. Nordic Journal of Applied Ethics*, 17:1, 7–27. <https://doi.org/10.5324/eip.v17i1.4997>
- Kurnyshova, Yu. (2024, March 26). Ukraine and the global south: The ambiguities of a postcolonial perspective. *New Perspectives*. <https://doi.org/10.1177/2336825X241240>
- Larsen, N. (2023, December 29). The Reactionary Jargon of Decoloniality. *Jacobin*. <http://surl.li/mfzbbk>
- Liik, K. (2023, December 21). From Russia with love: How Moscow courts the global south. *ECFR Policy Brief*. <http://surl.li/nmyonb>
- Lynch, C. (2022, March 30). The West Is with Ukraine. The Rest, Not So Much. *Foreign Policy*. <http://surl.li/jpeewy>
- Mahbubani, K. (2023, February 18). Time for the West to rethink goal of total defeat for Russia in Ukraine. *South China Morning Post*. <http://surl.li/qwvvyv>
- Mearsheimer, J. (2014). Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault. *Foreign Affairs*, 93:5, 77–89. <http://surl.li/fvvfwv>
- Mearsheimer, J. (2022). The Causes and Consequences of the Ukraine War. *Horizons*, 21. <http://surl.li/rysbjn>
- Menon, Sh. (2022, April 4). The Fantasy of the Free World. *Foreign Affairs*. <http://surl.li/xqlqan>
- Menon, Sh. (2023, February 9). Out of Alignment. What the War in Ukraine Has Revealed About Non-Western Powers. *Foreign Affairs*. <http://surl.li/itubiq>
- Mignolo, W. (2023, January 29). It is a change of era, no longer an era of changes. *Postcolonial Politics*. <http://surl.li/rwmhkv>
- Miliband, D. (2023, April 18). The world beyond Ukraine: the survival of the West and the demands of the Rest. *Foreign Policy*. <http://surl.li/zqomzg>
- Morgenthau, H. (1978) [1948]. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* (5th ed.). New York: Alfred Knopf.
- Motyl, A. (2015). The Surrealism of Realism. *World Affairs*, 177:5, 75–84. <http://surl.li/jplkml>
- Motyl, A. (2023, February 27). Why doesn't the Global South support Ukraine's anti-colonial struggle? *The Hill*. <http://surl.li/dnxwei>
- Nye, J. (2023, November 1). What is the Global South? *Project Syndicate*. <http://surl.li/kxsdtv>
- Pérez-Peña, R., Kramer, A., & Fassihi, F. (2023, September 19). "Ukraine's fight is the world's," Zelensky tells U. N. Assembly. *New York Times*. <http://surl.li/psdzvt>
- Putin Thanks Modi for Efforts Towards Peaceful Resolution of Ukrainian Crisis*. (2024, July 9). Sputnik. <http://surl.li/axuopy>

- Qaisrani, I. H., Qazi, B. H., & Abbas, H. (2023). A Geopolitical War in Europe: Russia's Invasion of Ukraine and its Implications. *Journal of European Studies*, 39:1, 1–15. <https://asce-uok.edu.pk/journal/index.php/JES/article/view/285>
- Rajvanshi, A. (2024, July 9). Why Modi and Putin Are Friends. *Time*. <http://surl.li/haxdtb>
- Riabchuk, M. (2023, February 24). Peace talking versus peace making. *Eurozine*. <http://surl.li/gsmhrz>
- Russia threatens states with consequences over UN vote on Human Rights Council*. (2022, April 7). Euractiv. <http://surl.li/edwbup>
- Shahi, D. K. (2022). War in Ukraine: A Geopolitical Analysis. *International Journal of Research in Social Science*, 12:6. <http://surl.li/gpsrsn>
- Shuster, S. (2022, March 2). How Volodymyr Zelensky defended Ukraine and united the world. *Time*. <http://surl.li/czrivx>
- Tabosa, C. (2023). Brazil Between Global Recognition and Neutrality over the Russian War Against Ukraine. *Journal of Regional Security*, 18:1, 69–76. <http://surl.li/lhzwqn>
- The World's Response to the War in Ukraine*. (2023, January). Institut Public de Sondage d'Opinion Secteur. <http://surl.li/dweohh>
- Thompson, E. (2000). *Imperial Knowledge: Russian Literature and Colonialism*. Westport, CT and London: Greenwood.
- Umland, A., & Essen, H. (2024, July 10). What the China-Russia alliance means for the West. *Politico*. <http://surl.li/whuxav>
- United Nations. (2022–2024). *Meetings Coverage and Press Releases*. <https://press.un.org/en>
- Walt, S. (2022, December 23). The Realist Guide to World Peace. *Foreign Policy*. <http://surl.li/lusget>
- Wintour, P. (2023, December 26). Why US double standards on Israel and Russia play into a dangerous game. *The Guardian*. <http://surl.li/czfokt>
- Zelensky wanted to make solidarity visit but was told 'time not right' – reports*. (2023, October 16). The Times of Israel. <http://surl.li/pflbhv>
- Zelensky, V. (2023, October 9). The same evil. *X.com*. <http://surl.li/crhzvn>
- Zhang, L. (2024, June 14). Swiss-hosted summit aims to start peace process for Ukraine. *Voice of America*. <http://surl.li/rvzrw>
- Žižek, S. (2023, February 17). The Dark Side of Neutrality. *Project Syndicate*. <http://surl.li/wajkbq>

References

- Bordilovska, O. (2024, Sichen 29). Hlobalnyi Pivden u konteksti novykh vyklykiv [Global South in the context of new challenges]. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen*. <http://surl.li/ozdzyb> [in Ukrainian].
- Haran, O. (2024, Sichen 12). Yak zrozumity Hlobalnyi Pivden ta navishcho vin Ukraini [How to understand the Global South and why Ukraine needs it]. *Fond "Demokratychni initsiatyvy"*. <http://surl.li/qouwag> [in Ukrainian].

- Hrachevska, T. (2024). Problemy ta perspektyvy rozvytku vidnosyn Ukrainy z derzhavamy Hlobalnoho Pivdnia [Problems and prospects of the development of relations between Ukraine and the Global South countries]. *Heopolityka Ukrainy: istoriia i suchasnist*, 1(32). <http://e.surl.li/hjbcnk> [in Ukrainian].
- Zelenskyi, V. (2023, Liutyi 24). Liutyi. Rik nezlamnosti [February. A Year of Resilience]. *Prezydent Ukrainy. Ofitsiine internet-predstavnytstvo*. <http://surl.li/zwnudp> [in Ukrainian].
- Kolesnikov, A. (2024, Mart 6). Rezhim razmyvaemoj konsolidacii: sistema Putina do i posle vyborov–2024 [Regime of diluted consolidation: Putin's system before and after the 2024 elections]. *Carnegie Endowment for International Peace*. <http://surl.li/vtbybq> [in Russian].
- Margolis, E. (2024, Avgust 13). Nadpis na stene [Inscription on the wall]. *Svoboda*. <http://surl.li/tnpclb> [in Russian].
- Martsynovskyi, M. (2023, Kviten 18). Novyi rukh nepryiednannia: chomu Ukraina ne maie uspiokhu v borotbi za pidtrymku Hlobalnoho Pivdnia? [The new non-alignment movement: why Ukraine fails in her struggle for the Global South's support?]. *Fond "Demokratychni initsiatyvy"*. <https://cutt.ly/Neu61IrH> [in Ukrainian].
- Medvedev, D. (2024, July 10). Pojdyot li na peregovory bogomerzkij kloun i b. prezident b. Ukrainy? [Will the goddamn clown and the former president of the former Ukraine assent to negotiations?]. *Telegram*. https://t.me/medvedev_telegram/515 [in Russian].
- Puchko, Ya. (2024). Vplyv krain Hlobalnoho Pivdnia na vprovadzhenia ukrainskoi formuly myru [Impact of the Global South countries on the implementation of the Ukrainian peace formula]. U *Politychni protsesy suchasnosti: hlobalnyi ta rehionalnyi vymiry*. Ivano-Frankivsk: Prykarpatskyi universytet. <http://surl.li/yvhpar> [in Ukrainian].
- Sorokin, A. (2023, Cherven 28). Rukh nepryiednannia. Chomu Hlobalnyi Pivden obyraie neutralitet u rosiisko-ukrainskii viini? [Non-alignment movement. Why Global South choses neutrality in the Russo-Ukrainian war?]. *Zaborona*. <https://cutt.ly/zeu60UYP> [in Ukrainian].
- Surkov, V. (2020, Fevral 26). Mne interesno dejstvovat protiv realnosti [It's interesting for me to act against the reality]. *Aktualnye kommentarii*. <http://surl.li/muxtru> [in Russian].
- Yurchak, S. (2024). Faktory pasyvnosti derzhav Hlobalnoho Pivdnia shchodo zaprovadzhenia antyrosiiskykh sanktsii [Factors of the Global South countries passivity in the introduction of anti-Russian sanctions]. *Travnepi studii*. Vinnytsia: Donetskyi natsionalnyi universytet im. Vasylia Stusa. <https://jts.donnu.edu.ua/issue/view/527> [in Ukrainian].
- Adel, A. (2024, July 18). India summons Ukraine ambassador over Zelensky's shameful remarks about Modi. *InfoBrics*. <https://infobrics.org/post/41714>
- Alden, Ch. (2023). The Global South and Russia's Invasion of Ukraine. *LSE Public Policy Review*, 3:1. <https://doi.org/10.31389/lseppr.88>
- Amighini, A., & García-Herrero, A. (2023, May 3). What really influences United Nations voting on Ukraine? *Bruegel*. <http://surl.li/jreuas>

- Ash, T. G., Krastev, I., & Leonard, M. (2023, February). United West, Divided from the Rest: Global Public Opinion One Year into Russia's War on Ukraine. *ECFR*. <http://surl.li/nqgdsb>
- Budrytė, D. (2023, December 14). Seeking support for Ukraine in the 'Global South': Past and future interactions. *Forum for Ukrainian Studies*. <http://surl.li/ueplhs>
- Chang-Liao, N.-Ch. (2023). The limits of strategic partnerships: Implications for China's role in the Russia-Ukraine war. *Contemporary Security Policy*, 44:2, 226–247. <https://doi.org/10.1080/13523260.2023.2174702>
- Dharmaputra, R. (2023). Non-Western Responses to Russia's War in Ukraine: Learning from Indonesia. *Journal of Regional Security*, 18:1, 59–68. <http://surl.li/twsibz>
- Droin, M., & Dolbaia, T. (2023, August 15). Russia is still progressing in Africa. What's the limit? *CSIS Report*. <http://surl.li/cpqycl>
- Durdiyeva, S. (2023, May 29). 'Not in Our Name:' Why Russia is Not a Decolonial Ally or the Dark Side of Civilizational Communism and Imperialism. *The SAIS Review of International Affairs*. <http://surl.li/scklvu>
- Eleventh emergency special session of the UN General Assembly*. (2022, February 28). Wikipedia. <http://surl.li/eghkqm>
- Farzanegan, M. R., & Gholipour, H. (2023). Russia's invasion of Ukraine and votes in favor of Russia in the UN General Assembly. *International Interactions*, 49:3, 454–470. <https://doi.org/10.1080/03050629.2023.2179046>
- Freedman, L. (2023, September 3). American Grand Strategy, Realism, and the Russo-Ukraine War. *Comment is Freed*. <http://surl.li/mmwurf>
- "Freedom of Choice" in Multipolar World: India on US's Latest Criticism on Modi's Russia Visit. (2024, July 25). *The Wire*. <http://surl.li/axkult>
- Götz, E., Kaas, J. G., & Knudsen, K. P. (2023, November 15). How African states voted on Russia's war in Ukraine at the United Nations – and what it means for the West. *DIIS Policy Brief*. <http://surl.li/thmlfw>
- Hebel, Ch. (2023, January 5). Russians Have Little Compassion for the Ukrainians (interview with Lev Gudkov). *Der Spiegel*. <http://surl.li/nsxvbx>
- India's relationship with Russia gives it ability to urge Russian President Putin to end war in Ukraine*. (2024, July 10). *The Hindu*. <http://surl.li/dwfpnz>
- Interethnic prejudices in Ukraine*. (2024, January 29). Kyiv International Institute of Sociology. <http://surl.li/ozjmvi>
- Kallas explains broader effects of Russian aggression at Asian conference*. (2023, June 4). Eesti Rahvusringhääling. <http://surl.li/ouhass>
- Kazdobina, J., Hedenskog, J., & Umland, A. (2024). Why the Russo-Ukrainian War Started Already in February 2014. *SCEEUS Report*, 2. <http://surl.li/rpotff>
- Kazharski, A. (2024). On 'Westsplaining', Realism, and Technologies of the Self: A Foucauldian Reading of the Realist Commentary on Ukraine. *Journal of Regional Security*, 19:1, 77–96. <http://surl.li/mxusus>
- Koh, T. (2022, July 6). How to frame Russia's war against Ukraine. *The Straits Times*. <http://surl.li/bajprv>

- Komin, M. (2024, June 18). Late-stage Putinism: the war in Ukraine and Russia's shifting ideology. *ECFR Policy Brief*. <http://surl.li/ipfulh>
- Koshiw, I. (2023, October 29). New danger for Ukraine: Taking Israel's side in war against Hamas and Gaza. *Washington Post*. <http://surl.li/mxntyu>
- Kumankov, A. (2023). Nazism, Genocide and the Threat of the Global West: Russian Moral Justification of War in Ukraine. *Etikk i Praxis. Nordic Journal of Applied Ethics*, 17:1, 7–27. <https://doi.org/10.5324/eip.v17i1.4997>
- Kurnyshova, Yu. (2024, March 26). Ukraine and the global south: The ambiguities of a postcolonial perspective. *New Perspectives*. <https://doi.org/10.1177/2336825X241240>
- Larsen, N. (2023, December 29). The Reactionary Jargon of Decoloniality. *Jacobin*. <http://surl.li/mfzbbk>
- Liik, K. (2023, December 21). From Russia with love: How Moscow courts the global south. *ECFR Policy Brief*. <http://surl.li/nmyonb>
- Lynch, C. (2022, March 30). The West Is with Ukraine. The Rest, Not So Much. *Foreign Policy*. <http://surl.li/jpeewy>
- Mahbubani, K. (2023, February 18). Time for the West to rethink goal of total defeat for Russia in Ukraine. *South China Morning Post*. <http://surl.li/qwvvyv>
- Mearsheimer, J. (2014). Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault. *Foreign Affairs*, 93:5, 77–89. <http://surl.li/fvvfwv>
- Mearsheimer, J. (2022). The Causes and Consequences of the Ukraine War. *Horizons*, 21. <http://surl.li/rysbjn>
- Menon, Sh. (2022, April 4). The Fantasy of the Free World. *Foreign Affairs*. <http://surl.li/xqlqan>
- Menon, Sh. (2023, February 9). Out of Alignment. What the War in Ukraine Has Revealed About Non-Western Powers. *Foreign Affairs*. <http://surl.li/itubiq>
- Mignolo, W. (2023, January 29). It is a change of era, no longer an era of changes. *Postcolonial Politics*. <http://surl.li/rwmhkv>
- Miliband, D. (2023, April 18). The world beyond Ukraine: the survival of the West and the demands of the Rest. *Foreign Policy*. <http://surl.li/zqomzg>
- Morgenthau, H. (1978) [1948]. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* (5th ed.). New York: Alfred Knopf.
- Motyl, A. (2015). The Surrealism of Realism. *World Affairs*, 177:5, 75–84. <http://surl.li/jplkml>
- Motyl, A. (2023, February 27). Why doesn't the Global South support Ukraine's anti-colonial struggle? *The Hill*. <http://surl.li/dnxwei>
- Nye, J. (2023, November 1). What is the Global South? *Project Syndicate*. <http://surl.li/kxsdtv>
- Pérez-Peña, R., Kramer, A., & Fassihi, F. (2023, September 19). "Ukraine's fight is the world's," Zelensky tells U. N. Assembly. *New York Times*. <http://surl.li/psdzvt>
- Putin Thanks Modi for Efforts Towards Peaceful Resolution of Ukrainian Crisis*. (2024, July 9). Sputnik. <http://surl.li/axuopy>

- Qaisrani, I. H., Qazi, B. H., & Abbas, H. (2023). A Geopolitical War in Europe: Russia's Invasion of Ukraine and its Implications. *Journal of European Studies*, 39:1, 1–15. <https://asce-uok.edu.pk/journal/index.php/JES/article/view/285>
- Rajvanshi, A. (2024, July 9). Why Modi and Putin Are Friends. *Time*. <http://surl.li/haxdtb>
- Riabchuk, M. (2023, February 24). Peace talking versus peace making. *Eurozine*. <http://surl.li/gsmhrz>
- Russia threatens states with consequences over UN vote on Human Rights Council*. (2022, April 7). Euractiv. <http://surl.li/edwbup>
- Shahi, D. K. (2022). War in Ukraine: A Geopolitical Analysis. *International Journal of Research in Social Science*, 12:6. <http://surl.li/gpsrsn>
- Shuster, S. (2022, March 2). How Volodymyr Zelensky defended Ukraine and united the world. *Time*. <http://surl.li/czrivx>
- Tabosa, C. (2023). Brazil Between Global Recognition and Neutrality over the Russian War Against Ukraine. *Journal of Regional Security*, 18:1, 69–76. <http://surl.li/lhzwqn>
- The World's Response to the War in Ukraine*. (2023, January). Institut Public de Sondage d'Opinion Secteur. <http://surl.li/dweohh>
- Thompson, E. (2000). *Imperial Knowledge: Russian Literature and Colonialism*. Westport, CT and London: Greenwood.
- Umland, A., & Essen, H. (2024, July 10). What the China-Russia alliance means for the West. *Politico*. <http://surl.li/whuxav>
- United Nations. (2022–2024). *Meetings Coverage and Press Releases*. <https://press.un.org/en>
- Walt, S. (2022, December 23). The Realist Guide to World Peace. *Foreign Policy*. <http://surl.li/lusget>
- Wintour, P. (2023, December 26). Why US double standards on Israel and Russia play into a dangerous game. *The Guardian*. <http://surl.li/czfokt>
- Zelensky wanted to make solidarity visit but was told 'time not right' – reports*. (2023, October 16). The Times of Israel. <http://surl.li/pflbhv>
- Zelensky, V. (2023, October 9). The same evil. *X.com*. <http://surl.li/crhzvn>
- Zhang, L. (2024, June 14). Swiss-hosted summit aims to start peace process for Ukraine. *Voice of America*. <http://surl.li/rvzrzw>
- Žižek, S. (2023, February 17). The Dark Side of Neutrality. *Project Syndicate*. <http://surl.li/wajkbq>

Стаття надійшла до редакції 02.09.2024